

Persbericht Stichting Arboridata

1 februari 2012

Redt een plantentuin, redt plantenkennis!

Nederland kent duizenden verzamelingen van bijzondere planten in tuinen en parken die met veel enthousiasme en liefde beheerd worden. Het zijn bijzondere mensen, die tuinmannen en - vrouwen die er voor zorgen. Ze hebben ervaringen en kennis die uniek is. Zij zijn de enigen die weten hoe je in Nederland met deze groene schatten om moet gaan. Meestal weten ze ook heel precies waar deze planten vandaan komen, wat de geschiedenis of het gebruik er van is. Al deze kennis is van grote wetenschappelijke waarde. Maar het zorgvuldig bijhouden van al deze kennis en gegevens van de planten is niet zo eenvoudig en heeft meestal een lagere prioriteit. Immers de liefde voor de plant zit in de aanblik van gezond groeiend groen en staat niet op een stuk papier of op een computerscherm. Daardoor is de waarde van zo'n verzameling minder bekend en loopt de hele verzameling zelfs gevaar als een liefhebber overlijdt of een tuin moet wijken voor andere belangen.

Stichting Arboridata van start!

Om plantenverzamelaars te helpen met het bijhouden van hun kennis en ervaringen is De Stichting Arboridata opgezet. De Stichting heeft als doel om kennis van minder bekende verzamelingen van planten goed te beheren als een steun in de rug voor plantentuinen.

De Stichting heeft een wetenschappelijke database, Atlantis, een systeem dat ook gebruikt wordt door musea, arboreta, en plantentuinen van universiteiten. In het systeem wordt allerlei kennis ingevoerd, ook foto's en zelfs de precieze plek waar de plant of boom staat kunnen in het systeem opgenomen worden. Ook niet-wetenschappelijke ervaringsgegevens of publieksvriendelijke informatie kunnen er in opgeslagen worden. Voor tuinen die bezorgd zijn om al te veel prijs te geven komt er een eenvoudige mogelijkheid om alle gegevens wèl op te slaan, maar niet alles voor iedereen beschikbaar te hebben.

Arboridata is van start met het beheer van de volgende collecties:

De Keukenhof , Lisse: Japanse bloemkersen (*Prunus*)

Het Lindenarboretum, Corle, Winterswijk: Lindes (*Tilia*)

De Oranjerie, Den Helder, Japanse tuinplanten

Jan van den Brandhof, Hemmen, de Nederlandse Plantencollectie *Trillium*

Jan van den Brandhof, Hemmen, de Nederlandse Plantencollectie *Veratrum*

Stichting Kasteeltuin Hemmen, Hemmen, de Nederlandse Plantencollectie *Hibiscus*

De kennis van de planten is een belangrijk cultuurgoed, het is ook belangrijk voor de economie, en natuurlijk de natuur. "Weten wat je hebt" is daarom een belangrijke leus. Net als: Elke plant is anders. Want collecties zeldzame planten zijn ook belangrijke genetische bronnen, en zijn daarmee belangrijk voor het beheer en behoud van de biodiversiteit.

Een boom is een boom, maar iedere boom is anders. Net als ieder mens uniek is, is ook een boom genetisch uniek. Tenminste als die uit zaad is opgegroeid. Gelukkig lijken alle eiken toch wel erg veel op elkaar, en daarom noemen we ze eiken. Maar binnen de soort eik is toch iedere eik genetisch uniek. Soms is een enkele zo opvallend anders dat een tuinman er wat enthout van knipt om er meer van op te kweken. Dan hebben we een kloon. Vegetatief vermeerderen heet dat, en alle exemplaren van de kloon zijn genetisch precies hetzelfde.

Binnen een soort is er variabiliteit en kunnen exemplaren geselecteerd worden die eigenschappen hebben waar mensen blij mee zijn. Zo'n selectieproces kan duizenden jaren duren, zoals bijvoorbeeld voor de appel. Vanuit de wilde appel zijn er steeds exemplaren uitgezocht die vruchten maken met een mooiere kleur en een betere smaak. Ook als de mens zich er niet mee bemoeit, is zo'n selectieproces in de vrije natuur gaande. Sommige exemplaren zijn meer geschikt om te overleven dan andere. De genetische eigenschappen van de geschiktere soorten worden vaker en makkelijker doorgegeven aan volgende generaties dan de eigenschappen van zwakkere exemplaren die eerder zullen overlijden, misschien zelfs zonder ooit vruchtbaar zaad geleverd te hebben. Als de mens meedoet in dit proces krijgen we appels die mensen lekker vinden. De Elstar is een kloon door mensen geschikt bevonden. Die wordt dus vermeerderd als kloon en daarom heeft elke supermarkt wel een paar kilo Elstar liggen.

Kennis

Kennis van de eigenschappen van bomen wordt verzameld en opgeslagen door universiteiten, maar ook door boomkwekers en enthousiaste liefhebbers. Veel van deze kennis is opgeslagen in database-bestanden, vaak ook is het mondeling overgedragen ervaring, of is het praktijk onderzoek wat niet direct toegankelijk is. De kennis is niet voor eeuwig vast te leggen. Immers, de natuur is een proces, ook mensen veranderen van gedachten. Plantenkennis is altijd in beweging, en om bruikbaar te blijven moet de kennis steeds getoetst blijven aan de levende planten, bijgewerkt worden naar de ervaringen die men er mee heeft.

In de dynamiek van onze samenleving zijn kennis en ervaring kwetsbaar. Liefhebbers overlijden zonder een opvolger, database beheer wordt wegbezuinigd. Bestaande kennis dreigt verloren te gaan, ook het bijhouden, bijwerken van de vergaarde kennis en uitwisselen van de ervaring gebeurt niet meer waarmee de kennis de relevantie verliest. Het wordt een dode letter.

Genenbank voor functionele biodiversiteit

De biodiversiteit van Nederland is bepaald door de natuurlijke biodiversiteit. Beleidsmatig worden er ruimschoots aandacht en fondsen aan besteed, met resultaat. Practisch gesproken kan er nog meer gedaan worden, want biodiversiteit is uiteindelijk een functionele basis voor ons natuurbeheer, maar ook voor onze land- en tuinbouw.

Nederland kent vele collecties van levende planten. De universitaire botanische tuinen zijn bekende voorbeelden, maar er zijn ook talloze, waardevolle collecties die bijgehouden worden door gepassioneerde liefhebbers, of door professionals die met planten bezig zijn omdat het hun dagelijkse werk is. Het belang van deze collecties wordt maar ten dele ingezien. Dergelijke collecties fungeren in feite als een levende genenbank die het levende genenmateriaal van planten beschikbaar houdt voor een functionele biodiversiteit.

De oorspronkelijk inheemse bomen en struiken van ons land, bevatten elementen van een historische variabiliteit die nog slechts aanwezig is een enkele oude boom, of oude heesteropstand. Het Nationaal Lindenarboretum (Corle, Winterswijk) is er een

voorbeeld van, tientallen historische dorpslinden en enkele oorspronkelijk inheemse linden uit primaire bosopstanden zijn gestekt en staan nu in de collectie opgeplant. De kennis er over was nauwelijks beschikbaar, en het belang van de collectie daarmee niet duidelijk gemaakt of veilig gesteld. Arboridata heeft dit nu opgenomen.

Andere bedreigde, waardevolle klonen en variëteiten van iepen bijvoorbeeld zijn slecht in beeld. En daar ligt het grensgebied van natuurlijke en functionele biodiversiteit.

In de land- en tuinbouw, zowel voor de sierteelt als voor de voedselgewassen is het van groot belang om de biodiversiteit van de plantenwereld zo breed mogelijk in stand te houden.

Voorbeeld: Er zijn misschien tien appelrassen bij de supermarkt door het jaar heen te verkrijgen, maar er zijn er nog honderden in Nederland bij verzamelaars te vinden. Met verschuivende klimaatkarakteristieken, veranderend consumenten gedrag, en veranderingen in de natuurlijke balans is het belangrijk om volledige beschikking te hebben over een breed areaal van variabiliteit. (Bijvoorbeeld: met voortgaande bijensterfte zal bestuiving van de meeste fruitgewassen een probleem gaan worden)

Hetzelfde geldt voor de bos- en natuurbouw: er zal een brede variabiliteit ter beschikking moeten blijven.

Voor de sierteelt is vooral de snel veranderende smaak van een consument van belang, waarbij behoud en beschikbaarheid van biodiversiteit een nog platter economisch belang dient.

Biodiversiteit in ruimer verband

Ook over de grenzen draagt Nederland bij aan het museaal behouden van biodiversiteit als een levende genenbank van materiaal.

De groeiende verwevenheid van Nederland met de wereld buiten haar grenzen maakt pijnlijk duidelijk dat Nederland biodiversiteit consumeert, en meewerkt aan verlies van biodiversiteit in landen elders. Daarmee is er verantwoordelijkheid en plicht om hetgeen er aan biodiversiteit van buitenlandse soorten nu opgeslagen ligt in Nederlandse collecties, ook met waar stewardship te beheren en beschikbaar te stellen, qua kennis en genenmateriaal.

De lokale verzamelaars en de beroepsmatige collectioneur zouden met hun traditionele kennis en ervaring ondersteund moeten worden om de biodiversiteit die zij in beheer hebben ook op de langere termijn te behouden en voor een duurzaam gebruik ter beschikking te hebben. Een eerste en noodzakelijk stap is het in beeld brengen van de kennis. Daarbij helpt Arboridata.

Overige informatie beschikbaar voor geïnteresseerden:

Arboridata en biodiversiteit, pleidooi voor ondersteuning (augustus 2010)

Arboridata intro (juli 2011)

Uit de oprichtingsakte:

Artikel 1

De stichting draagt de naam: Stichting Arboridata

Artikel 2

De stichting heeft haar zetel in de gemeente Wageningen

Artikel 3

1. De stichting heeft ten doel:

a.het vastleggen, beheren, voor het nageslacht bewaren, en ter beschikking stellen van kennis en gegevens rond collecties van levende houtige gewassen met een wetenschappelijk belang in Nederland, waarvan het voortbestaan niet langer verzekerd is;

b.het verrichten van alle verdere handelingen, die met het vorenstaande in de ruimste zin verband houden of daartoe bevorderlijk kunnen zijn.

2.De stichting tracht haar doelstelling onder meer te verwezenlijken door:

a.het verwerven en beheren van een database die gegevens van bovenbedoelde collecties bevat;

b.het opzetten van een beheerstrategie gericht op het verwezenlijken en verhogen van wetenschappelijke kwaliteit van de database naar internationale standaard;

c.het opsporen, aantrekken, en verwerven van gegevensbestanden van waardevolle collecties die nog niet ingevoerd zijn;

d.het leggen van samenwerkingsverbanden tussen deelnemende beheerders ter verbetering van de kwaliteit van de database als geheel;

e.het opsporen en aanvullen van gegevens van de houtige gewassen in beheerde bestanden;

f.het om niet ter beschikking stellen aan het publiek van eenvoudige gegevensbestanden;

g.het verkopen van de wetenschappelijke gegevensbestanden aan deelnemende beheerders voor een prijs naar draagkracht, niet hoger dan de kostprijs en aan overige geïnteresseerden voor een marktconforme prijs;

Bestuur:

Prof.Dr.Ir. Wybe Kuitert, Voorzitter

Ir. Theo Borst, Secretaris

Jaap van Zetten, Penningmeester

Jan van den Brandhof, lid

Adres:

Costerweg 1W

6702 AA Wageningen

Nederland

KvK Nr 092.17.87602

Rabobank rekening Nr 1026.52.961

De stichting Arboridata heeft geen winstoogmerk, en heeft de ANBI status.

Uw gift is welkom.

Reacties ontvangen na het passeren van de stichtingsakte:

1. Dr.Gerda van Uffelen, Hortus Botanicus Rijksuniversiteit Leiden / Voorzitter Werkgroep Nationale Plantencollectie van de Stichting Nationale Plantencollectie: "Het is lofwaardig om gegevens veilig te stellen, heel goed dat daar steeds breder het nut van wordt ingezien..."
2. Drs.Bob Ursem: Directeur Botanische Tuin TU-Delft / Voorzitter Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen (NVBT): ...prachtig om te horen dat er zondermeer een database gaat komen voor bomen....de Atlantis database.... zal jullie input verbreden!
3. Dr.Pieter Baas: Vm directeur Nationaal Herbarium Rijksuniversiteit Leiden / Voorzitter Bestuur Stichting Nationale Plantencollectie: "Ik denk dat het een goede zaak is om onderbemenste tuinen te helpen bij hun wetenschappelijk collectiebeheer."
4. Bert Maes (drs. N.C.M.) "Ecologisch Adviesbureau Maes: "Een heel goed initiatief! "